

ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ, İLAHİYAT FAKÜLTESİ ve GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ ÖĞRETİM ELEMANLARININ ORGAN BAĞIŞINA BAKIŞ AÇILARININ İNCELENMESİ

Sevinç ŞİPKİN¹, Berna ŞEN¹, Sermin AKAN¹, Arzu TUNA MALAK¹

ÖZET

AMAÇ: Bu çalışma Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim elemanlarının organ bağışına bakış açılarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ ve YÖNTEM: İlgili literatür incelenerek sosyo-demografik ve organ nakline yönelik inanç ve düşünceler veri formu oluşturulmuştur. Araştırmayı kabul eden 82 öğretim elemanın organ nakline yönelik düşünceleri belirlenmiştir. Elde edilen veriler sayı yüzde ve kıkare testi ile değerlendirilmiştir.

BULGULAR: Araştırmaya fakültelerden katılım eşit olarak sağlanamamıştır. (Tıp %43,9, Güzel sanatlar %40,2, İlahiyat % 15,9). Katılımcıların %62,2'si erkek, %46,3'ü yardımcı doçent, %68,3'ü evli, %95,1'i uzun yıllardır ilde yaşamış, annelerinin %42,7'si ilköğretim, babalarının %42,7'si üniversite mezunudur. Organ bağışı hakkında bilgisi olan %93, 9 kişidir. İlahiyat ve güzel sanatlar fakültesi katılımcılarının %32,9'i gazete ve dergilerden bu bilgiyi öğrenmiştir. %72 kişi kadavra ve canlıdan organ bağışı alınabileceğini, %87,8'i kadavradan organ alınmasını olumlu ve yararlı bulduğunu belirtmiştir. %86,6 kişi organ bağışında bulunmamıştır. %53,7 kişi organ bağışı yapmak istemektedir. Bağış yapmak istemeyenlerin %23,2'si sağlık personeline güvenmemektedir. Ailesinden bu konu hakkında destek alanlar %50'dir. Yakınlarına organ bağışı yapmak isteyen %89'dur. Organ bağışı hakkında eğitim almak isteyen %45,1 kişi bulunmaktadır. %97,6'sına göre ülkemizde yeterli organ bağışı yapılmamaktadır. Dini yönden organ bağışını olumlu bulan %85,4'tür, ancak üç grup arasında anlamlı bir fark vardır, fark ilahiyat fakültesinde görevli akademisyenlerden kaynaklanmaktadır (p<0,05). %70,7'si dini inanışların yeterli organ bağışını engellediğini düşünmektedir ve üç grup arasında anlamlı bir fark vardır, fark ilahiyat fakültesinde görevli akademisyenlerden kaynaklanmaktadır (p<0,05). Yaşarken bağış yapmak isteyen %24,4 kişidir ve üç grup arasında da bir fark yoktur (p>0,05).

SONUÇ: Ülkemizde organ bağışı üç akademisyen grubuna göre de yeterli düzeyde yapılmamaktadır. Dini yönden organ naklinin sakıncalarının olduğunu düşünen, yaşarken organ nakli yapmak istemeyen akademisyenler de bulunmaktadır.

Anahtar sözcükler: Organ nakli, akademik personel farkındalığı ve düşünceleri

Organ Donation and Transplantation in Onsekiz Mart Faculty of Medicine, Fine Arts and Theology : Academic Staff's Awareness and Opinions

SUMMARY

OBJECTIVE: To detect awareness and opinions of the personnel at university about organ donation and to collect data about this subject.

MATERIALS and METHODS: This study included a total of 82 staff in Faculty of Medicine, Fine Arts and Theology. Data were analyzed using number and percentage calculation, and Chi-square test.

RESULTS: Of participants, 93,9 % were aware of the organ donation. Some of the participants from The Faculty of Theology and The Faculty of Fine Arts obtained this information from the newspaper and magazines or journals (% 32.9). Of participants, 72 % pointed out that organ donation could be taken from the corpse or alive, 87.8 % of them indicated that it is beneficial and positive. Among participants, 86, 6% haven't donated organs, while 53.7% of the people were willing to donate organs. People who did not want to donate organs (23.2 %) informed that they did not rely on the Health (Medical) Staff. Fifty percent of the people has received support for this issue. Eighty-nine percent of the people were willing to donate organs to their relatives. There were 45,1% people who wanted to get training about organ donation. According to 97.6%, the organ donation was not sufficient in our country. Some people (85,4%) found organ donation useful but there was a big difference among these three groups and this difference was caused by the academics who work at The Faculty of Theology (p< 0, 05). Those who thought that the religious beliefs prevent the necessary organ donation were 70, 7 % and there was a great difference among these three groups and this difference was caused by the academicians who work at The Faculty of Theology (p< 0,05).

CONCLUSION: Academic people do not donate organs sufficiently enough.

Key words: Organ donation, academic staff awareness and opinions

Dünyanın her yerinde insanlar yaşamlarının belli dönemlerinde sağlık problemi yaşamışlar ve en iyi tedavi yöntemlerini kullanarak tedavi olmak istemişlerdir. Organ yetmezliği insanlığın yaşadığı sağlık sorunlarından bir tanesidir. Organ nakli, geri

dönüşü olmayan yaşansal organ yetmezliklerine karşı başarılı bir tedavi yöntemi olmasının yanı sıra, hasta bireylere ikinci bir yaşam şansı da tanımaktadır^{1,2}. En basit tanımıyla organ nakli vücutta görevini yapamayan bir organın yerine canlı bir vericiden veya

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik, ÇANAKKALE, TÜRKİYE

ölüden (kadavradan) alınan sağlam ve aynı görevi üslenecek bir organın nakledilmesi işlemidir³.

Organ bağışısı; kişi hayatta iken, serbest iradesi ile tıbben yaşamı sona erdikten sonra doku ve organlarının başka hastaların tedavisi için kullanılmasına izin vermesi ve bunu belgelendirmesidir⁴.

Organ nakilleri için organlar; canlı akraba verici, akraba olmayan verici veya ölü (kadavra) vericiden olabilmektedir⁵. Dünya ölçeğinde aktarımların büyük kısmı ölü vericilerden sağlanan organlarla yapılmaktadır. Ülkemizde ise organ nakillerinin çoğu akraba olan canlıdan elde edilen organlarla gerçekleştirilmekte olup bu durum toplum genelinde öldükten sonra organlarının alınmasını kabul etmeme yaklaşımının yaygın oluşundan kaynaklanmaktadır⁶. Bu sorunun çözülebilmesi için başta sağlık görevlileri olmak üzere toplumun her bireyinin yeterli bilgi ve bilince sahip olması gerekmektedir⁷. Günümüzde kalp, akciğer, karaciğer, böbrek, pankreas, ince bağırsak, kemik iliği, kan, deri, kornea gibi yaşamsal önemi olan pek çok organın nakli gerçekleştirilebilmektedir⁸.

Türkiye de yeterli sayıda organ nakli merkezi ve deneyimli bilim adamı olmasına rağmen, nakil sayılarının henüz istenen düzeye ulaşmamasının nedeni toplumun organ bağışısı konusuna duyarsız kalmasıdır. Yapılan çeşitli çalışmalar insanların organ nakli konusundaki görüşlerini oluştururken eğitim, sosyo-ekonomik düzey, kültür ve dinin önemli faktörler olduğunu göstermiştir⁹. Organ bağışısı konusundaki engeller araştırılırken üzerinde en fazla durulan konulardan birisi de dini inançlardır. İslam dini açısından organ bağışısının herhangi bir sakıncası bulunmadığı Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulunun 3.3.1980 tarihli 396 sayılı kararında belirtilmiştir⁸. Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu, organ bağışısını insanın insana yapabileceği en büyük yardım olarak tanımlamıştır.

Ülkemizde organ bağışısıyla ilgili çalışmalar ve uygulamalar 1979 yılında çıkarılan, Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli yasasına göre yapılmaktadır. Yasaya göre yeni doğmuşta 60 yaşa kadar olan ölülerden organ alınabildiği gibi, 18 veya üstünde bir yaşta olup aklı dengesi yerinde olan herkes organ bağışısında bulunabilir¹⁰.

Organ nakliyle ilgili çalışmalar dünyada ilk olarak Macar cerrahı Dr. Ulman tarafından 1902 yılında hayvanlar üzerinde gerçekleştirildiği bilinmektedir⁹. Ülkemizde ise ilk başarılı organ nakli 3 Kasım 1975 yılında Dr. Mehmet Haberal ve ekibince Hacettepe Üniversitesi Hastanesinde bir anneden oğluna yapılan canlıdan canlıya böbrek nakli olmuştur.

Organ bağışısı yetersizliği tüm dünya için ortak bir sorundur². Doku ve organ nakli çalışmaları açısından ileri düzeyde olan Amerika Birleşik Devletleri'nde bile temin edilen ve kullanılmak üzere

çıkarılan organ transplantasyon için gerekli olan talep sayısını karşılamamaktadır. Türkiye'de de birçok kronik yetmezliği olan hastaya doku ve organ eksikliği nedeniyle doku ve organ nakli yapılamamaktadır¹¹. Organ bağışılarını arttırabilmek için, halkın bu konudaki yetersiz bilgisine ve olumsuz tutumunu gidermek, toplumda bu alanda oluşmuş engelleri aşmak gerekmektedir⁷. Bunun için öncelikle sağlık çalışanları olmak üzere toplumun her bireyinin özellikle eğitilmiş kişilerin yeterli bilgi ve bilince sahip olması gerekir.

Çalışmamızın amacı; Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi öğretim elemanlarının organ bağışısına bakış açılarını incelemek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bu çalışma tanımlayıcı niteliktedir. Bu çalışma 2008 yılında; Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesinde yapılmıştır. Çalışmanın evrenini ve örneklemini; Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesinin 96 öğretim elemanından oluşmuştur. Çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için fakülte dekanlıklarından yazılı izin alınmıştır. Çalışmaya alınan öğretim elemanlarının organ bağışısına bakış açıları araştırmacılar tarafından literatür taranarak oluşturulmuş anket formuyla saptanmıştır. Araştırmamızın anket soruları 30 kapalı uçlu sorudan meydana gelmiş olup araştırmacı tarafından çalışmanın amacı ve soru kağıdının içeriği hakkında öğretim elemanlarına bilgi verilmiştir. Çalışmaya katılmak için öğretim elemanlarının sözlü onayları alınmıştır. Akademisyenlerden 5 kişi çalışmayı reddetmiş, 9 kişiye de ulaşamamıştır. Bu araştırma sonucu toplam bilgilerin veri girişi ve istatistiksel analizi SPSS 11.00 paket programından yararlanılarak yapılmıştır. İstatistiksel değerlendirme "ki-kare testi" yöntemi ve sayı yüzdeleri kullanılarak yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada öğretim elemanlarının % 53.7'si 36-45 yaş grubunda, % 62.2'si erkek, %95.1'i ilde yaşamakta, %68.3'ü evli, %42.7'sinin annesinin eğitim durumu ilkokul, %42.7'sinin babasının eğitim durumu üniversitedir. Öğretim elemanlarının %46.3'ü yardımcı doçent, % 43.9'ünün akademik bölümü tıp, %40.2'sinin güzel sanatlar, %15.9'ü da ilahiyat fakültesindedir (Tablo 1).

Öğretim elemanlarının organ bağışısı ile ilgili düşünceleri yer almaktadır. % 93.9'unun organ bağışısı hakkında bilgisinin bulunduğu, % 32.9' unun da bu bilgiyi gazete ve dergiden edindiklerini ifade etmişlerdir. Organ bağışısında bulunanların oranı % 13.4 iken bağışıda bulunmayanların oranı % 86.6'dır. Organ bağışısı yapmak isteyenlerin oranı %53.7'dir.

Bağışta bulunmak istemeyen ve kararsız olan 36 kişinin % 23.2'si sağlık personeline güvenmediğini ifade etmiştir, %17.1'i neden belirtmediğini, %2.4'ü cesede eziyet olarak gördüğünü % 1.2'sinin de dini ve geleneksel nedenleri olduğunu söylemiştir. Çalışmaya katılanların %72.0' ı bağışlanacak organların hem canlıdan hem de kadavradan alınabileceğini söylemişlerdir. % 87.8' i de kadavradan organ alınımını yararlı ve olumlu bulduğunu ifade etmiştir. Öğretim elemanlarının %41.5' inin bağışın nereden yapıldığını bildiklerini, bağış yapmaya karar verdiklerinde de % 50.0'nin ailelerinin kendilerini destekleyeceklerini söylemişlerdir. % 69.5'i öldükten sonra organlarının yakınları tarafından bağışlanmasını istemişlerdir. Öğretim elemanlarından % 85.4'ü dini yönden organ bağışını uygun bulmakta ve % 4.9'ü dini yönden uygun bulmamaktadır. % 97.6'si ülkemizde yeterince organ bağışı yapılmamakta olduğunu ve % 70.7'si de yeterince organ bağışı yapılmamasında dini inanışların etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Organ bağışı ile ilgili eğitim alma durumunda % 54.9'u eğitim almak istemezken %45.1'i bu konuda eğitim almak istemektedir (Tablo 2).

Dini yönden organ bağışını olumlu bulan %85,4'tür, ancak üç grup arasında anlamlı bir fark vardır, fark ilahiyat fakültesinde görevli akademisyenlerden kaynaklanmaktadır ($p<0,05$). %70,7'si dini inanışların yeterli organ bağışını engellediğini düşünmektedir ve üç grup arasında anlamlı bir fark vardır, fark ilahiyat fakültesinde görevli akademisyenlerden kaynaklanmaktadır ($p<0,05$). Yaşarken bağış yapmak isteyen %24,4 kişidir ve üç grup arasında da bir fark yoktur ($p>0,05$).

TARTIŞMA

Organ bağışı günümüzde önemli bir tedavi yöntemidir. Bununla birlikte organ bağışına halkın yeterli ilgiyi göstermemesi, her geçen gün doku ve organ bekleyen kişi sayısını arttırmaktadır. Organ bağışını arttırmak için halkın bu konudaki yetersiz bilgisini ve olumsuz tutumunu gidermek, halkı bu konuda eğitmek gerekmektedir.

Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve Güzel Sanatlar Fakültesi Öğretim Elemanlarının Organ Nakline Bakış Açısına bakmak

Tablo 1. Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının demografik özellikleri

Özellikler (n=82)	Sayı	%
Yaş grupları		
26-35	23	27.9
36-45	44	53.7
46-55	13	15.8
56-65	2	2.4
Cinsiyet		
Kadın	31	37.8
Erkek	51	62.2
Yaşadığı Yer		
İl	78	95.1
İlçe	3	3.7
Köy	1	1.2
Medeni Durum		
Evli	56	68.3
Bekar	26	31.7
Anne Eğitimi		
Okur-Yazar Değil	9	11.0
İlkokul	35	42.7
Lise	26	31.7
Üniversite	12	14.6
Baba Eğitimi		
Okur-Yazar Değil	2	2.4
İlkokul	27	32.9
Lise	18	22.0
Üniversite	35	42.7
Akademik Ünvanı		
Profesör	7	8.5
Doçent	13	15.9
Yardımcı Doçent	38	46.3
Uzman	2	2.4
Öğretim Görevlisi	20	24.4
Asistan	2	2.4
Akademik Bölüm		
Tıp	36	43.9
Güzel Sanatlar	33	40.2
İlahiyat	13	15.9

Tablo 2. Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının organ başı ile ilgili tutumları

	Düşünceler	n	%
Organ başı hakkında bilgisi bulunma	Evet	77	93.9
	Hayır	5	6.1
Organ başı konusundaki bilgi kaynakları	Gazete- Dergi	27	32.9
	Okul	13	15.9
	Çevre	5	6.1
	Sağlık Kuruluşu	11	13.4
	Diğer	15	18.3
Başı yapılacak organların bulunma şekli	Hepsi	6	7.3
	Kadavra	11	13.4
	Canlı	9	11.0
	Her ikisi	59	72.0
	Bilmiyorum	3	3.7
Kadavradan organ alımına yönelik düşünce	Kararsızım	7	8.5
	Olumlu	72	87.8
	Olumsuz	3	3.7
Organ başı bulma durumu	Evet	11	13.4
	Hayır	71	86.6
Organ başı isteme durumu (n:80)	Evet	44	53.7
	Hayır	7	8.5
	Kararsızım	29	35.4
Organ başılamayı düşünmeme nedenleri (n:36)	Dini ve geleneksel	1	1.2
	Cesede eziyet	2	2.4
	Sağlık personeline güvenmiyorum	19	23.2
	Neden belirtmiyorum	14	17.1
Başın nereden yapılacağını bilme durumu (n: 54)	Evet	34	41.5
	Hayır	20	24.4
Başı yapmaya karar verdiğinde ailenin destekleme durumu	Evet	41	50.0
	Hayır	6	7.3
	Bilmiyorum	35	42.7
Kendisi öldükten sonra yakınlarının, organlarını başışlamalarını isteme durumu	Evet	57	69.5
	Hayır	3	3.7
	Kararsızım	22	26.8
Ailede birine organ gerekli olsa başışta bulunma durumu	Evet	73	89.0
	Hayır	1	1.2
	Bilmiyorum	8	9.8
Dini yönden organ başışını uygun bulma durumu	Evet	70	85.4
	Hayır	4	4.9
	Kararsızım	8	9.8
Ülkemizde yeterince organ başışı yapıma durumu	Evet	1	1.2
	Hayır	80	97.6
	Bilmiyorum	1	1.2
Organ başışının yeterince yapılmamasında dini inanışların etki durumu	Evet	58	70.7
	Hayır	19	23.2
	Bilmiyorum	5	6.1
Organ başışıyla ilgili eğiti almak isteme durumu	Evet	37	45.1
	Hayır	45	54.9

için yapmış olduğumuz çalışma sonucu; öğretim elemanlarının %93.9'unun organ nakli konusunda bilgisinin bulunduğunu göstermiştir. Akış ve ark.'nın⁴ yapmış olduğu çalışmada da çalışmaya katılanların %72'si doku ve organ nakli konusunda bilgi sahibidir. Organ nakli konusunda bilgi düzeyi arttıkça organ başışlama oranı da artacağı için bu konudaki bilgi seviyesinin yüksek olması organ naklinin geleceği konusunda umut vericidir.

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının % 32.9'u organ başı konusundaki bilgi kaynağının gazete ve dergi olduğunu söylemiştir. Özer Gök ve

ark.'nın⁹ yaptıkları çalışmada da çalışmaya katılanlar organ başı hakkındaki bilgilerin çoğunu (%43.4) televizyon, gazete, radyo gibi basın organlarından edindiklerini söylemişlerdir.

Öğretim elemanlarının başış yapılacak organı bilmesi konusunda %72' si hem canlıdan hem de kadavradan alınabileceğini söylemişlerdir. Özmen ve ark.'nın² yaptığı çalışmada ise katılanların %70.3'ü başış yapılabilecek organın en çok kadavradan alınabileceğini söylemişlerdir. Kadavradan organ alımına yönelik öğretim elemanlarının %87.8'i bu durumu olumlu ve yararlı bulduğunu belirtmişlerdir.

Özer Gök ve ark.'nın⁹ yaptıkları çalışmada, çalışmaya katılanların kadavradan organ alımına yönelik düşüncelerine bakıldığında % 62.3'ü olumlu bulurken, %26.4'ü bu konuda kararsız kalmışlardır.

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının %86.6'si organ bağışında bulunmazken %13.4'ü organ bağışında bulunmuştur. Bununla birlikte % 54.7'si organ bağışında bulunmak istememekte, % 35.4'ü de kararsız kalmaktadır. Naçar ve ark.'nın⁷ yapmış oldukları çalışmada da katılımcıların % 72.3'ü organ bağışlamayı düşünmekte, %26.2'si ise organlarını bağışlamayı düşünmemektedir. Çalışmamıza katılan öğretim elemanlarının organ bağışında bulunmama nedenlerini belirtecek olursak %23.2'si sağlık personeline güvenmemekte, %17.1'i neden belirtmemekte, %1.2' si de bu durumu dini ve geleneksel nedenlere bağlamaktadır. Naçar ve ark.'nın⁷ yapmış oldukları çalışmada organ bağışında bulunmayanların %27.8'i kişisel tercihi olduğunu %13' ü dini ve geleneksel nedenlerden dolayı olduğunu % 7.4'ü hekimlere güvenmediğini, %5'i ise cesede eziyet olarak gördüğünü belirtmiştir.

Çalışmamıza katılan öğretim elemanları bağış yapmak istediklerinde % 41.5'i nereden bağış yapacaklarını bildiklerini söylemişlerdir. Hai ve ark.¹², toplumun %77' inin organ bağışı konusunda bilgilerinin olduğunu belirtirken Özmen ve ark.'nın² yaptığı çalışmada ise katılanların % 55.7'si organ bağışlamak istediklerinde yapılması gerekenleri bilmediklerini ifade etmişlerdir. Naçar ve ark.⁷ yapmış oldukları çalışmada da katılanların % 86'sı organ bağışlamak isterse ne yapacaklarını bilmediği saptanmıştır. Bu çalışmalar organ bağışının nasıl ve ne şekilde yapılacağı konusunda yetersiz bilgi düzeyini göstermektedir. Bu konuda eğitimler verilerek bilgi düzeyi yükseltilmelidir.

Öğretim elemanlarına organlarını bağışlamaya karar verse ailenin destekleme durumu sorulduğunda %50'si evet %42.7'si bilmiyorum %7.3'ü ise hayır demişlerdir. Göz ve ark.'nın¹⁰ yapmış olduğu çalışmada %21.9'u ailelerinin üzüleceklerini ifade etmiş ve bunun etkisi ile bağışta bulunmadıklarını belirtmişlerdir.

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının %69.5'i kendisi öldükten sonra yakınlarının organlarını bağışlamalarını istemişlerdir. %26.8'i bu konuda kararsız kalırken %3.7'si ise bağışta bulunmalarını istemektedir. Dossetor ve Manickavel¹³, organ bağışına halkın bakış açısını değerlendirdikleri çalışmada; iyilik etme düşüncesi ile ölenlerinin organını bağışlayan ailelerin olduğunu ifade etmektedirler. Ancak Özmen ve ark.'nın² yapmış olduğu çalışmaya katılanların kendisi öldükten sonra yakınlarının organlarını bağışlamaya tepkisi %47'si olabilir %42.6'sı kararsızım derken %8.8'i ise kesinlikle olmaz demişlerdir.

Öğretim elemanlarına “ailede birine organ gerekli olsa bağışta bulunur musunuz?” diye sorulduğunda %89'u evet demişken %9.8'i bu konuda

kararsız kalmıştır. Özer Gök ve ark.'nın⁹ yapmış olduğu çalışmada aileden birine organ gerekli olsa bağışta bulunmak isteyenlerin oranı %96.2'dir %1.9'u ise bu konuda kararsızdır. Aynı şekilde Güden' in¹¹ din görevlileri üzerinde yapmış olduğu çalışmada din görevlilerinin %54'ü ailede birine organ gerekli olsa bağışta bulunurum demişlerdir. Bu oranlar ailenin yaşamımızdaki önemini göstermektedir. Başkaları için bağışta bulunmakta tereddüt ederken kendi ailemizden birine gerekli olduğunda bağışta bulunma oranının yükseldiğini görmekteyiz. Ek olarak; Hai ve ark.¹² toplumun %64'ünün yakınlarının organlarının alınmasına izin vereceklerini; ancak organ nakli ticaretinden endişe duyduklarını, organ ticaretine yönelik önlemlerin artırılması ve donör ailesine ödül olarak maddi imkanlar sağlaması gerektiğini belirlemişlerdir.

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının %85.4'ü organ naklini dini yönden uygun bulmaktadır.%9.8'i bu konuda kararsızken %4.9'u ise organ naklini dini yönden uygun bulmadığını belirtmiştir. Özmen ve ark.'nın² yapmış oldukları çalışmada organ naklini dini yönden uygun bulanların oranı %51.7'dir. Naçar ve ark.'nın⁷ yaptıkları çalışmada da uygun bulanların oranı %66.6 bulunmuştur. Dini açıdan organ bağışını uygun olduğunu düşünenlerde organ bağışlama oranı daha yüksektir. Güden' in yapmış olduğu çalışmada din görevlilerinin %61.3'ü dini yönden organ naklini olumlu bulurken %35.4'ü bu konuda kararsız kalmaktadır¹¹.

“Yeterli düzeyde organ bağışı yapılmakta mıdır?” sorusuna öğretim elemanlarının %97.6'sı hayır cevabını vermiştir. Yapılan literatür çalışmalarında bu düşüncüyü desteklemektedir. Gelişmiş ülkelerde dahi ihtiyaç duyulan doku ve organ sayısına karşılık bağışta bulunulan organ sayısı daha azdır¹⁴. Türkiye'de de her geçen gün doku ve organ ihtiyacı artmaktadır. Bunun için halkın daha çok bilinçlenip organ bağışında bulunması gerekmektedir. Ruygrok ve ark.¹⁵ organ naklinin kabulünü etkileyen faktörleri tanımlamak amacıyla yaptıkları çalışmada, toplumun organ bağışına olumlu baktığını, bu konuda dinin sınırlayıcı bir etkisinin olmadığını, ancak toplumun konunun önemi hakkında bilgilendirilmesi, katılımının artırılması gerektiğini belirtmektedirler.

Organ bağışının yetmezliği konusunda dini inançların etkisinin olma durumuna öğretim elemanlarının %70.7'si “Dini inançların etkisi vardır.” demiştir. İslamik kurallar, normlar donörün bağış yapma isteğini olumsuz etkilediğini, onu isteksiz hale getirebilmektedir¹⁶. Ancak Göz ve ark.'nın¹⁰ organ bağışı konusu ile ilgili olarak yapmış oldukları araştırmanın sonucunda ise dini inançların organ bağışı üzerine olumsuz etkisinin fazla olmadığını ortaya koymaktadır. Ek olarak; Ryckmn ve ark.¹⁷ değişik dinlerde din adamlarının ölümden sonra organ bağışının arttırılmasının gerektiğine inandıklarını ve bu konuya odaklandıklarını belirtmektedir. Bu

nedenle toplumun organ bağışını artırmasında etkili olmaları için din adamlarına oryantasyon programlarının yapılması gerektiğini iletilmişlerdir. Ülkemizde Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu'nun da organ bağışının insanın insana yapabileceği en büyük yardım olarak tanımlanmış olması nedeniyle olsa gerek ülkemizde dini inançların organ bağışını olumsuz boyutta etkileyecek kadar etkili olmadığı düşünülmektedir.

Çalışmaya katılan öğretim elemanlarının organ nakli konusunda %54.9'u eğitim almak istemezlerken %45.1'i ise bu konuda eğitim almak istemektedirler. Literatür çalışmalarında da organ bağışı konusunda bilgi edinme isteğinin fazla olduğu görülmektedir. Göz ve ark.'nın¹⁰ yapmış olduğu çalışmada da organ nakli ile ilgili çalışma yapıldığında %50'si katılımı derken %42'si katılmam demiştir.

Çalışmadan elde edilen verilere göre öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğunun organ nakli konusunda bilgisi vardır. Bununla birlikte ülkemizde organ bağışı üç akademisyen guruba göre de yeterli düzeyde yapılmamaktadır. Akademisyenlerin büyük bir bölümü dini yönden organ naklini uygun bulmaktadır. Ancak dini yönden organ naklinin sakıncalı olduğunu düşünen akademisyenlerde vardır. Ülkemizde yeterince organ naklinin yapılmamasında dini inançların etkisinin olduğunu düşünen akademisyenler vardır. İlginç olan organ bağışı konusunda ise akademisyenlerin yarısından fazlası (%54.9'u) eğitim almak istemediklerini belirtmektedir.

Bu sonuçlar doğrultusunda halka organ nakli konusunda bilgi verilerek halkın eğitilmesi sağlanmalıdır. Dini açıdan bir sakıncanın bulunmadığını belirterek halkın bu konudaki şüpheleri giderilmelidir. Özellikle din adamlarının ölümünden sonra organ bağışının artması konusunda belirli eğitim programlarından geçirilmesi ve dini yönden toplumu bilinçlendirmeye çalışmaları artırılmalıdır. Ek olarak; eğitim seviyesi yüksek toplumu etkileme gücüne sahip akademisyen grubun organ bağışına yönelik duyarlılıklarının artırılması gerekmektedir. Ayrıca televizyon, radyo, gazete gibi basın organlarında organ nakli ile ilgili halkı bilgilendirici yayınlar yapılarak daha geniş alanlara ulaşarak halkın bilgilendirilmesi ve organ nakli için teşvik edilmesi sağlanmalıdır. Bu yayınlarda toplum liderlerinin, sanatçıların, ünlülerin de olması kampanyaların daha akılda kalmasına, organ bağışı duyarlılığını ve motivasyonun artırmasına neden olabilir. Organ bağışını artırmaya yönelik her eğitimlerin planlı, sürekli ve kesintisiz olması halinde bir sonuç alınabileceği, aksi takdirde başarıya ulaşmanın mümkün olmayacağı gerçeği de göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKLAR

1. Barbara JD. End of life decision making. Organ donation and critical care nurses 2006;126(2):78-86.
2. Özmen D, Çetinkaya A, Sarızeybek B, Zeybek A. Celal Bayar Üniversitesi Manisa Sağlık Yüksek Okulu öğrencilerinin organ bağışına ilişkin bilgi ve görüşleri. Tıp Bilimleri Dergisi 2008;28:311-8.
3. Gezer N, Kocaoğlu T, Çağatay S, Akman Z, Sarıgün S. Adnan Menderes Üniversitesi ebeklik ve hemşirelik öğrencilerinin organ nakli hakkındaki bilgi ve görüşlerinin incelenmesi. Türk Cerrahi Ameliyathane Hemşireliği Kongre Kitabı 4-8 Eylül 2007, İzmir.
4. Akış M, Katırcı E, Uludağ H, Küçükkılıç B, Gürbüz T, Türker Y, Kayacan H, Öngel K, Gül H. Süleyman Demirel Üniversitesi personelinin organ-doku bağışı ve nakli hakkındaki bilgi ve tutumları. SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi 2008;15(4):28-33.
5. Vatanoglu E. Türkiye'de yasal ve etik boyutuyla organ nakli hakkında anket araştırması ve sonuçları. Doktora Tezi, İstanbul: Deontoloji ve Tıp Tarihi AD, 2007.
6. Akın H. Çukurova Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi ve Eğitim Fakültesi öğrencilerinin temel biyoetik konuları hakkındaki görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Deontoloji ve Tıp Tarihi AD, 2007.
7. Naçar M, Çetinkaya F, Kanyılmaz D, Tokgöz B, Utaş C. Hekim adaylarının organ nakline bakış açıları. Türk Nefroloji Diyaliz ve Transplantasyon Dergisi 2001;10(2):123-8.
8. Özdağ N. Organ nakli ve bağışını toplumun bakış açısı. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi 2001;5(2):46-55.
9. Özer Gök F, Yavuz A, Beydağı KD, Fidancıoğlu H, Akın E, Şanlı İ, Tembela H, Bozkurt L, Urak S. Pamukkale Üniversitesi Denizli Yüksek Okulu'nda öğrenim gören bir grup öğrencinin organ nakli ve bakışına yönelik görüşleri ve bilgi düzeylerine eğitimin etkisi. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni 2008;7(1):39-46.
10. Göz F, Gürelli Ş. Yoğun bakım hemşirelerinin organ bağışı ile ilgili düşünceleri. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi 2007;2(5):77-88.
11. Güden EA. Din görevlilerinin organ nakli ve bağışına bakış açıları. Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Halk Sağlığı AD, 2007.
12. Hai T, Eastlund T, Chien LA, Duc PT, Giang TH, Hoa NT, Viet PH, Trung DQ. Willingness to donate organs and tissues in Vietnam. J Transpl Coord 1999;9(1):57-63.
13. Dosssetor JB, Manickavel V. Ethics in organ donation: contrast in two cultures. Transplant Proc 1991;23(5): 2508-11.
14. Hoşçoşkun C. Ulusal koordinasyon sistemi ve getirdikleri. Organ Nakli Kuruluşları Koordinasyon Derneği 5. Kongresi, 13-17 Eylül 2006.
15. Ruygok PN, Maddison R, Langlands JM, Haydock DA, Agnew TM, Coverdale HA, Whitlock RM. Heart donation: the New Zealand experience, 1987-1996. N Z Med J 1998;111(1067):206-8.
16. Stephenson M T, Morgan S E, Roberts-Perez SD, Harrison T, Afifi W, Long SD. The role of religiosity, religious norms, subjective norms, and bodily integrity in signing an organ donor card. Health Communication 2008;23(5):436-47.

17. Ryckman RM, Thornton B, Van Den Borne B, Gold JA. Intrinsic-extrinsic religiosity and university students' willingness to donate organs posthumously. J Appl Soc Psychol 2004;34(1):196-205.

YAZIŞMA ADRESİ

Sevinç ŞIPKIN
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık
Yüksekokulu, Hemşirelik, ÇANAKKALE, TÜRKİYE

E-Posta : arzutunamalak@gmail.com
Telefon : 286 2171001

Geliş Tarihi :02.07.2009
Kabul Tarihi :16.09.2009